

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vita Patris Gonzali Sylveriae, Societatis Iesv Sacerdotis

Godinho, Nicolao

Coloniae Agrippinae, 1616

Gonzali socij post maximos labores apud Tongenses exantlatos
Monzambicum atq[ue] Indiam repetunt. Cap. VII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44032

82 VITAE GONZALI SYLVÆRIÆ

consilij coeperit exponit; relictos socios, & nouum Christi gregem eius curæ ac fidei obnixè commendat, demum bona cum venia Inhambanem repetit. Multos in via Christianis præceptis priùs informatos, quatenus temporis ratio patiebatur, salutari aqua abluit; inter quos nonnulli Xequij, Betangarum reguli, fuere. Ad regna quoq; vicina ex itinere diuertit, iisque Euangelij lucem intulit. Cum ijs verò quos Christo lucratus est, Regis alterius, Tongensi potentioris, filius fuit, quem Mozambicum secum duxit, vt solèni ibi pompa, & apparatu magnifico Christianis sacris initiaret. Rex autem ipse non solùm passus est ab se filium abduci, verum etiã Gonzali prædicatione in rem Christianam egregiè affectus, & se fidelium numero aggregari, & fidei nostræ leges suo in regno ab Euangelicis præconibus diuulgari percupiebat. Sed res in tempus aliud opportunè dilata. Ad Inhambanis igitur portum peruenit Gonzalus; inde Mozambicum contendit, vt nauigium & reliqua ad Moaomotapicam professionem necessaria compararet.

---

*Gonzali socij post maximos labores apud Tongenses exantlatos Mozambicum atq;
Indiam repetunt.*

CAP. VII.

FERNANDVS & Costa Gonzali socij, cùm ob alias causas, tum ab eam maximè patris diuisionem ægerrimè tulere quod eius carere cogeretur cōspectu, quo adiutore ac socio nullas difficultates, quæ in hoc promulgandæ fidei ministerio solent esse plurimæ, & grauissimæ, nulla etiam incommoda pertimescerent. Sed illud
inpri-

in primis eorum animos sollicitabat, angebatque vehementer, quod parentem optimum, desertum à suis atque omni humano auxilio destitutum, per ignotas Casrum regiones, perque immensos animi & corporis labores in apertissima vitæ pericula ire permisissent. Cæterum à Gonzali discessu, sic ut erant moesti & anxij, ad fidei negotia conuertere sese; coeperuntque pro sua quisque facultate gentilicas superstitiones radicitus extirpare, hostiliter veneficia persequi, dæmonum fallacias & præstigias prodere, vnius veri Dei cognitionem animis inferere, immortales esse mentes hominum, & decreta post hanc vitam bonis præmia, malis supplicia, aliaque Christianæ religionis dogmata ad salutem necessaria palam facere. Mirum, quantum laboris & molestiæ in hac vinea colenda Andreas Feruandius potissimum exorbuerit. Haud erat difficile, barbaris Casribus persuadere, Christi ut legem acciperent; id quidem nullo ferè negotio faciebant: sed eniti, ut semel acceptam ritè serua-
rent, neve suos cum illa miscerent errores, id erat egregio patri nō modò difficile, verum etiā valdè periculofum. Nam cū ad veneficia, incantationes, sortilegia, supersticiosos iurādi modos, atque ad alia flagitia ex pristina consuetudine redirent, ob idque à Fernandio reprehenderentur, præcipiti insania furentes sic in ipsum facto agmine irruebant, ut parū sæpè abfuerit, quin sagittis confossus interierit. Duo potissimum erant mala, quæ barbaris illis sic adherant, ut quam difficilimè ab ijs auelli possent. Vnū ex Mahumetana & Gentilica turpitudine ortum, quo plures sibi quisque, cum quibus simul viueret, comparabat vxores: Alterum ex antiquata Iudæorum lege deriuatum & mordicus retentum, quo

frater vnus alterius fratris, absque liberis decedentis, coniugem matrimonio sibi copulabat. Cùm ergo Fernandus enixè contenderet, vt qui nomen Christo dederant, ab vtraque impietate penitus abstinerent, neve cum luce tenebras, cum Christo Belial coniungerent, eius monita & obiurgationes adedò iniquè ferebant, & perciti furore eiusdè oculis & collo frameas, manusq; frequèter intentârint, sublato etiam clamore, quo se inuicè hortabantur, vt reprehensorè suum vel ferro cæderent, vel iniecto igne simul cum domicilio absumerent. Verumtamen tantus tamque præceps barbarorum furor vi diuina coërcitus innocentis vitæ pepercit quam truculenti Regis seuitia sanis irritata consilijs absque dubio eripuisset, nisi eius quoque conatus eadem vis diuina irritos fecisset. Sūt apud Cafres quidam, quos Sangas ipsi vel Sengos vocant; vulgò habentur sapientes: cumq; cæteros nequitiâ superent, & veneficijs ac superstitionibus sint impensè dediti, eos tamen qui hisce maleficis artibus se dedunt, vt hominum generi valdè noxios hostiliter persequuntur. Quem verò esse veneficū declarant, quamuis ab eo crimine longè absit, is statim & veneficus creditur, & eo nomine punitur. Huius ergo maleficij insimul à Sangis apud Regem Fernandus est; idque duabus potissimùm rationibus & ab illis probatum, & à Rege creditum. Prima, quod id ætatis cùm esset (propter canitiem enim plusquam centesimum annum putabatur excedere,) tantam haberet animi & corporis firmitatem ac robur, vt vi & laborum tolerantia iuuenes superaret: altera, quòd librū manibus gestaret (id Breuiarium erat,) eiusq; folia percurreret ac legeret; nam cùm typici apud illos characteres non essent, nec vlla ratio similium librorum, quid

rum, quid liber ille, eiusq; volutatio aliud esse posset quã veneficium, non intelligebant, vulgata per barbaros fama, Fernandium esse veneficum prius fermè creditum, quàm dictum est. Quapropter non alij tantum, sed ipsi quoque Sangi valdè ipsam metuebant, vehementerque oderant, & quoad poterant eius conspectum vitabant. Cùm verò de extirpandis atque extinguendis veneficiis Rex aliquando cum Sangis egisset, de eorum consilio statuit, ut iisdem ipsi summa adhibita diligentia veneficos & veneficia tota vrbe quærent, & tanto terrore populum liberarent. Illi comparata armatorum manu postquam alia lustrarunt loca, veniunt ad templum, ut si qua ibi veneficia sint vno & eodem cū reliquis inclusa vase deferant ad Regem. Rei pater conscius ad ianuam exit, ingredi volentes aditu intrepidè arcet, acerbè increpitat, vas de manibus eripit, in terrã deiicit, pedibus cõcalcat. Tanta hominis libertate attoniti barbari, cõtinèt manus, nec mali quidquam inferre audent. Erant inter Sangas duo, Regis frater vnus, Regina alter; patris isti factum considerantes non nihil conquesti sunt, additis etiam de futura vñdicta minis. Dicebant enim grauissimã Regi iniuriam fuisse à patre illatam, quæ nisi eiusdè morte non posset debitè expiari. Ille eadem, qua Sangis restitit constantia, his quoq; respondet, paratissimũ esse se ad oppetendã pro veritatis assertione ac defensione mortem, nec posse quidquam sibi felicius contingere, quàm vt pro sempiterna Regis atq; omnium Tongensium vita temporalem ipse vitã amittat; deniq; nulla profus rerũ difficultate, aut mortis metu, suo se officio defuturũ. Ea est horũ barbarorum fatuitas, vt credant Regem suum pro arbitrato cogere in sublime nubes, statis temporibus pluuiam

86 VITAE GONZALI SYLVERIAE
segetibus dispensare, dominari ventis ac tempesta-
tibus, mutare posse tempora, rerum vicissitudines
& varietates efficere. Ex tā stulta persuasione illud
oritur, vt cū alioquin vilius ipsum, quā bouē, aut
equum pendant, hac tamen ex parte miro colant
obsequio & obseruantia. Si quando aliquos terrere
velit, nihil illis minari potest terribilius, quā si dicat
effecturum se, ne suspensæ in coelo nubes soluantur
in pluias, desitque satis necessarius liquor. Rex Tô-
gensis etiam post Baptismum gentilico more hanc
fictam & inanem sibi vsurpabat potestatem, nec
tumidam mentem monitus deponebat. Pati id diu-
tius Fernandus non potuit: itaque oblata aliquan-
do opportunitate, frequentissima aula in Regem
inuehitur. Quid, inquit, tam superbè, ac tam impiè
tibi, Rex arrogas, quod tuum non est? An nescis po-
tentia esse diuinæ, non infirmitatis humanæ, præce-
pta ventis nubibusq; imponere? vbi nam tibi coeli
claves vt illud pro libito aperias & claudas? Age ve-
rò quando te pluiæ iactas auctorem profer in hac
hominū frequentia vel id tantum, quod non est co-
gnitu difficile, qua nā ex materia nubes constet, cur
in sublimè tendant, qua vi huc & illuc agantur,
quòd aliquando in aërem, nonnunquā in aquam dis-
soluantur? Si isthæc, quæ minima sunt, & Philoso-
phis non ignota, tu ipse ignoras, quid nubium, quid
pluiarum, quid tempestatum tibi imperium impu-
denter iuxta & ineptè vsurpas? Agnosce comunè
rerū conditorem, cui in baptismo fidem tuam iure-
iurando adstrinxisti. Vnus hic est omnium Dominus;
cuius ditione ac numine geruntur omnia; qui hu-
manis rebus non solū vniuersis, verum etiam singu-
ris cōsultat, qui cursus astrorum, mutationes tēporū,
& rerum vicissitudines, ordinesque conseruat, qui
homi-

hominum commoda vitasque tuetur. Hic est qui vapores è terra in sublime tollit, cogitq; in nubes, quique de thesauris suis profert ventos, quibus eadem nubes huc illuc impulsæ, perque varias cœli stationes dissipatæ, atque in humorem resolutæ terram augent imbribus, non vno decidentibus impetu, sed guttatim defluentibus, Nanquid niuis aut grandinis officinas aliquando intrasti? Tu ne ille, qui tonitrus, qui fulgura, qui fulmina fabricas? Effice nunc si potes, vt aër repentè cogatur in nubè, & hæc in aquã resoluta arentem humectet terram. Si nulla tibi ad hæc potestas, quid te pluuiarum mentiris patrem, ac miserum populum fallaciter deludis? Id saltè vel semel effice, & tuam prædicabimus potestatem, ne iacentes campi, quos cernimus, matutino madescant rore. Quòd si ne hoc quidem potes efficere, agnosce eum, cuius à nutu pendent omnia, supera, infima, media; quiq; arbitrio suo cuncta dispensat. Homunculū te fatere vnum de multis, qui non minùs quàm reliqui miserijs premeris, curis fatigaris, ærumnis cõsumeris. Venerare Deū, qui te ac totū genus hominū benignè vouet & sustentat. His dictis patefacta fraus, destructaq; impia Regis de se & apud suos existimatio, rationis enim vi coactus non dubitauit corã fateri, nullam sibi in pluuias atq; in id genus rerum esse potestatem. Magna Castres, qui aderant, tam apertæ confessionis tenuit admiratio, statimq; rei fama ab aula & vrbe egressa absentium quoq; aures cõpleuit. Sed erat de cunctis nemo qui & Andreæ orationem, & extortam Regis cõfessionem eiusdè Andreæ veneficijs nõ adscriberet. Aiebāt maximū esse Sengum, cuius potetiæ Sengorū nullus, ne oēs quidè simul possent resistere. Rex inter oēs cum benè grandem sibi honoris & auctoritatis partem

§§ VITAE GONZALI SYLVERIAE
ademptam crederet, non occultum modò in patrem
odium fouere animo coepit, sed externis etiam si-
gnis apertè illud declarauit. Ex eo enim tempore
nec facilem volebat esse Fernandio aditum ad se,
nec docilem præbebat aurem diuina præcepta in-
culcanti, nec à gentilicijis superstitionibus, quamuis
seuerè monitus, abstinebat. Regem cæteri imitati,
angue peius patrem oderant. Vnde factum, vt to-
to biênio, quo illic fuit, incredibiles passus sit cala-
mitates. Nam post Gonzali discessum, cum Andreas
Costa multis & grauibus oppressus morbis, nec vl-
lum ijs locis haberet vitæ remedium, nec operam
suam laboranti Fernandio posset impendere, eo in-
ibi relicto Mozambicum petijt, gratia sanitatis. Fer-
nadius ergo omnia extrema apud Cafres expertus,
tantum mortuus non est. Nullus illi erat, cum quo, aut
leuamèti causâ tantisper colloqui, aut sua consilia
posset communicare. Multos sæpe dies nihil profusus
edebat, quod ad vitam conseruandam videretur
fatis; nec habebat pecuniã, quã cibos emeret, neque
eos poterat precariò parare, cum nullum beneficẽ-
tiæ aut misericordiæ apud immanem illam gentem
vestigiũ sit. Ne penitus fame periret, coactus est te-
nuem illam supellectilẽ, quæ sacris templi vsibus
erat dicata, alimèto permutare; ijs exceptis, quæ pro-
fana fieri sine scelere non poterant. Adhæc lenta
quadã consumebatur febris, quæ intimis infixæ me-
dullis ad tantum languorem corpus traxerat, vt nec
membris vti, nec sensibus posset. Mors itaq; illi per-
petuò ante oculos obuersabatur, quæ nihil putabat
sibi posse iucundius contingere, cum summo arde-
ret desiderio vitã in tanta rerum difficultate & ino-
pia propter Deum amittendi. Hæc vna cogita-
tio non nihil eius animum tangebatur, ne fortè intum-
matum

matū corpus putredine sua aëre inficeret, & aliquo-
rū sanitati incōmodaret. Certò sciebat sepulcro ca-
yiturum si illic moreretur. Nam cū Cafres à tan-
gendis demortuorum cadaveribus adeò superstiti-
osè adhorreant, vt vix parentes, nec nisi admodum
secretò, filios sepeliant, dubitare non poterat, quin
mansurus esset insepultus, nisi adhuc viuens ali-
quod sibi quæreret sepulturæ remedium. Ne igitur
iis mortuus noceret, quorum salutem tantoperè
viuens procurârat, hanc parandi sibi sepulcri iniit
rationem. Lignea erat domi arca, qua pro lecto
vtebatur: huius à tergo fossam excauat, excipien-
do cadaveri idoneam, vt dum Cafres, quorum est
nimia rapacitas & cupido, post eius mortem ingres-
si domum ad ea deripienda quæ crederent in arca
esse, in aduersam partem operculum leuant, su-
pra impositum cadaver suo pte pondere in fossam
decideret, ac per eum modum sepultum maneret.
Hoc erat Fernandi hisce de rebus consilium. Statu-
erat enim non prius ab illis barbaris erudiendis
desistere, quàm eum vires vitaque deficerent. Sed
illa hominem cura vehementissimè vrgebat, quòd
cū vulgò veneficus haberetur, nec ea opi-
nio à Cafrum animis vlllo modo auelli posset, nul-
lum ex suis maximis laboribus sperabat fructum
se consecuturum. Præterea Rex, quoniam paulò an-
tè propter arrogatam sibi in pluias potestatem a-
cerbè fuerat à patre obiurgatus, & propter conti-
nuas obtrektorum calumnias ita iam illum a-
uersabatur, vt miserit, qui verbis suis nuntiaret,
si vel momento temporis in Tongensi regno velles
consistere, sciret sibi omnino vetitum, tam Christi
legem vlli hominum prædicare, quàm patrios Ton-
gensium ritus, & vsurpatas per tot secula tantaque

90 VITAE GONZALI SYLVERIAE
omnium approbatione cultas caeremonias vllō
modo reprehendere. Quamobrem tali pater man-
dato accepto, adit Regem, liberè affirmat, in eas
se regiones non ideo venisse, vt ebur, aut alias, quæ
inde auehi solent, merces in Indiam vel Europam
exportaret; neque esse se ex eo negotiatorum ge-
nere: mercaturam exercere multò nobiliorem,
causamque aduentus sui, quod iam Rex ipse debe-
at satis agnoscere, non aliam esse quàm salutem a-
nimarum, ac proinde iccirco illuc cum sociis ve-
nisse, vt viam vitæ errantibus monstraret, vt spar-
sa Euangelij luce infidelitatis tenebras discuteret,
vt ipsos diuinis imbueret præceptis, & in Christi
ouile adduceret. His verò si operibus sibi interdi-
catur, nihil esse, quod eo in regno vltra perma-
neat; multoque esse satius, vt quod sibi vitæ reli-
quum est, apud veteres Dei cultores, quàm apud
impios desertores transigat. Velle igitur in Indi-
am, vnde venerat reuerti, ibi se, dum vita erit, non
cessaturum summis Deum precibus obsecrare, vt
miseri cordibus oculis Tongense solum benignè
despiciat, nec sinat sementem fidei, faustis in illud
initiis iactum, luctuoso fine perire. Post hæc à Re-
ge Fernandus discedens, in Indiam profectus est;
in quam propior mortuo, quàm viuo peruenit; sta-
timque tum ipse per se, tum per alios internunti-
os, & cum Indico Prorege, & cum Rege Sebastia-
no de Castrum remedio sedulò tractauit. Ex quo
tandem effectum, vt anno salutis humanæ M. D.
LXIX. non exigua ad illas partes classis mitteretur,
in qua Euangelici erant ex Societate Iesu prædica-
tores, qui vel sopitam fidem suscitarent, vel
expulsam restitu-
erent.

Gonzalus